

לא הספיק הישראל ליתנו — את הצמר — לו [לכהן] עד שצבעו⁽⁴⁾ — פטור. שקנאו הישראל בשינוי, ואינו צריך ליתן דמים כשווי ראשית הגז כי נחשב כמזיק מתנות כהונה או שאכלן⁽⁵⁾ ואמר לעיל [קל, ב] שהוא פטור מתשלומין⁽⁶⁾.

מלובן יעמוד על משקל חמש סלעים, ולא יתן לו משקל חמש סלעים צמר צואי שלא נתלבן עדיין כולו. ושיעור הגזיזה שנותנין לו הוא כדי לעשות ממנו בגד קטן. שנאמר "תתן לו", משמע שיהא בו כדי מתנה.

דמיו, ולכן הוסיף: דהוה ליה כמזיק מתנות כהונה או שאכלן [והלכה כרב חסדא שאמר לעיל קל: שמזיק מתנות כהונה פטור, וכן כתב הרא"ש בסי' ב, ותמה מו"ר הגרא"ל שהרי בב"ק פ"ט סי' ג כתב הרא"ש שבגיזה אינו מתחייב על שינוי כגולן ששבר חבית, משום שאינו מזיקה ומאבדה מהעולם, אלא רק משנה את צורתה ומוציאה מהבעלים, ולמה הוצרך להוסיף טעם זה, ושמה הרא"ש נקט שהשינוי מועיל רק לקנין, והוסיף טעם לפוטרו ממצוה].

ובתוס' [נדפסו להלן קלז: הקשו, אילו זו כוונת המשנה מה חידש רב חסדא, והביאו שרש"י פירש בתחילה שכוונת המשנה לאופן שצבעו קודם שבא לידי חיוב, דהיינו לפני שגזו ה' רחלים, ולכן אינו מתחייב. ואחר כך חזר בו ופירש שזה גופא השמיענו רב חסדא שכוונת המשנה לפטור מזיק מתנות כהונה מתשלומין באופן שקנאם בשינוי גם אם צבען אחר שהתחייב במתנת ראשית הגז.

ורש"י בב"ק [סו: נתן טעם אחר שפטור מתשלומין והוא משום שאין לו תובעין שיכול לומר לאחר אתננו. ולכאורה טעמים אלו תלויים בשני הלשונות לעיל [קל: בטעמו של רב חסדא, אם פטורו משום שאין לו תובעים, וכדעת הר"ן [מד:; מז:]; שטעם זה מועיל גם לפוטרו ממצות הנתינה, וכך נקט רש"י בב"ק. וכאן נקט את הלשון השני שהתמעט מ"זה" שאין חיוב אלא על מתנות שבעין, וכשהשתנו פקעה מצותו, וכדעת תוס' לעיל [שם] שכתבו כי מצד הפטור שאין לו תובעים עדיין חייב

שאינן להם תובעים פטור. אך כשנאבד ראשית הגז שהפריש יכול לתת חלק אחר מהגיזה. [וראה בסמוך אם שייכת הפרשת בראשית הגז] אכן אם נאבדה כל הגיזה דינו שוה למתנות כהונה שאבדו, שפטור כי אין לו תובעים [וכיון שאבדו ולא הזיקן, אינו חייב אפילו לצאת ידי שמים].

ובשם הרדב"ז [ח"ה א' תקמח] הביא שהפטור במזיק מתנ"כ הוא רק כשמכוון להפקיע ממצוה [וכדעת הר"ן ר"פ הזרוע], אך כשאבד ראשית הגז חייב באחריותו אפילו כשנאבדה כל הגיזה, משום שלא התכוון להפקיע עצמו, ואין זה חומרא בראשית הגז, אלא אופן שונה של חיוב אחריות.

4. רש"י [ד"ה עד] פירש שצבעו "ישראל זה", ומשמע שאם צבעו אחר לא יפטר, אך הרמב"ם בפיה"מ כתב אם "נצבע" מראשיתה גז, ומשמע שנצבע מאילו. והאחרונים דנו בזה [ראה צפנת פענח תניינא, ועוד] ולכאורה דין זה תלוי במחלוקת הראשונים לעיל [קל:]: שהר"ן כתב שמזיק מתנות כהונה פטור אף דמשתרשי ליה משום שהתכוון לגזול, והיינו משום קנין שינוי ששייך רק במעשה הגזול, אך אילו הטעם כתוס' שנפקע חיוב המתנות כשהשתנו, מסתבר שגם שינוי על ידי אחר יפטור. וראה הערה הבאה, ולהלן [קלז:]: בהערה 1 לתוס'.

5. רש"י [ד"ה פטור] פירש דקנייה בשינוי, והוקשה לו למה לא יתחייב לשלם שוויו כדין הגזול חפץ ומשנהו שהחפץ נקנה לו ומשלם